

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Бояр А.О.*

ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ ЄС

Початком становлення бюджетної системи ЄС прийнято вважати підписання Договору про заснування Європейської спільноти вугілля та сталі у Парижі 18 квітня 1951 р. Протягом своєї майже 60-річної еволюції бюджетна система ЄС перетворилась з простого адміністративного кошторису у складну систему формування та розподілу суттєвих за своїм обсягом фінансових ресурсів. Вона пройшла через ряд труднощів і криз і пов'язаних з ними трансформацій, однак, не дивлячись на це, і сьогодні продовжує виконувати функцію головного «енергоносія» європейської інтеграції.

Пропонуємо виділяти **6 етапів розвитку бюджетної системи ЄС**, а саме:

- становлення первинної системи (1951-1975 рр.);
- криза бюджетних фінансів (1976-1987 рр.);
- реформування бюджетної системи: пакет Делора I (1988-1992 рр.);
- підтвердження бюджетних реформ: пакет Делора II (1993-1999 рр.);
- підготовка бюджетної системи до найбільшого розширення: пакет «Агенда-2000» (2000-2006 рр.);
- політичні виклики та бюджетні засоби розширеного ЄС (2007-2013 рр.).

Наведемо основні риси кожного з них.

Протягом **1951-1975 років** система фінансування процесів європейської інтеграції знаходилась на етапі становлення. Головними досягненнями цього періоду слід вважати уніфікацію та об'єднання бюджетних структур усіх європейських спільнот, зростання їх фінансової автономії, формування балансу між бюджетними повноваженнями інституцій Спільнот. Першими випробуваннями і, з другого боку, факторами розвитку бюджетної системи стали перше розширення 1973 р. і формування яскраво виражених спільних політик Спільнот. Визначальний вплив на розвиток бюджетної системи ЄС мали підписання Договору про злиття (1965 р.), Люксембурзького (1970 р.) і Брюссельського договорів (1975 р.), а також прийняття першого Рішення Ради щодо власних ресурсів Спільнот (1970 р.).

1976-1987 роки стали найскладнішими щодо розвитку бюджетної системи Європейських спільнот. Їх не безпідставно можна називати кризою фінансів ЄС. Причинами цієї кризи стали протиріччя між Радою Європейських спільнот (далі – Рада) і Європейським парламентом (далі – Парламент) щодо поділу бюджетних повноважень, суттєві негативні сальдо окремих держав-членів у єдиному бюджеті та нестача фінансових ресурсів в умовах зростаючих потреб Спільнот. Як результат – виникли протистояння між державами-членами Спільнот і між їх інституціями, бюджети ряду років були прийняті з понад піврічним запізненням, що, безперечно, суттєво загальмувало процеси європейської інтеграції в цілому.

---

* доцент кафедри міжнародних економічних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Реформи бюджетної системи 1988 р. одержали назву «Пакет Делора I» (від імені Жака Делора – Голови Європейської комісії (далі – Комісія) у той час). За цей період у Спільнотах було сформовано стабільні, надійні й адекватні поставленим цілям фінансові ресурси, посилено бюджетну дисципліну та створено механізм більш справедливого розподілу бюджетних зобов'язань між державами-членами. Пакетом Делора I також було покладено кінець проблемі дефіциту фінансових засобів. Незважаючи на те, що обсяги видатків за усіма основними категоріями, встановленими у фінансовій перспективі на 1988-1992 рр., були збільшені, вони у жодному з років не перевищили ліміту на власні ресурси.

Не дивлячись на менш сприятливі економічні умови (реcesія 1992-1994 рр.), **пакет Делора II** у цілому також був успішним. Річні бюджети у період 1993-1999 рр. вдавалося утримувати в межах встановлених фінансовою перспективою лімітів власних ресурсів, хоча вони і наближалися у кризові роки до критичних значень. Одночасно зі зменшенням часток традиційних власних ресурсів і ресурсу ПДВ у дохідній частині бюджету ЄС суттєво зросла вага четвертого власного ресурсу – ресурсу ВВП, який проявив себе як більш надійний і справедливий. Широкого поширення набула практика підписання документів, спрямованих на вироблення спільних позицій інституцій ЄС і уникнення міжінституційних конфліктів (міжінституційні угоди, спільні декларації тощо). Зміни у бюджетній системі ЄС, здійснені в рамках пакета Делора II, досягнули своєї основної мети – підтвердили функціональність принципів, впроваджених у 1988 р.

У **період 2000-2006 років** бюджетна система ЄС успішно і стабільно розвивалась на основі норм, напрацьованих у попередні два періоди (пакети Делора I і II). Головним випробуванням цього періоду для Спільнот стало найбільше в її історії розширення на схід. З огляду на нижчі показники розвитку і добробуту країн-кандидатів були запроваджені спеціальні передвступні та післявступні бюджетно-фінансові механізми, які дозволяли знайти такий варіант членства, який би влаштував обидві сторони. Серед них слід виділити програми передвступної допомоги країнам-кандидатам, виплата компенсацій новим країнам-членам з бюджету ЄС у перші роки після вступу, поступове (протягом десяти років) впровадження прямої допомоги фермерам з єдиного бюджету у нових країнах-членах тощо.

2007-2013 роки розвитку бюджетної системи ЄС відзначаються більш жорстким обмеженням видаткової частини бюджету (на рівні 1 % ВНД ЄС), впровадженням додаткових правил коригування негативних нетто-балансів у бюджеті ЄС для окремих країн-членів, створенням нових і деяким реформуванням існуючих фондів, подальшим посиленням політики згуртування і зменшення значення спільної сільськогосподарської політики. Відбулося також зменшення кількості категорій видатків у новій фінансовій перспективі з 7 до 5, що покращило можливості «маневрування» коштами в межах однієї категорії при прийнятті щорічних бюджетів ЄС. Знаменною подією цього періоду стало набуття чинності Лісабонською угодою, якою внесені суттєві зміни до процедури прийняття щорічних бюджетів ЄС і деякі інші корективи до існуючої бюджетно-фінансової практики.